

**Навчально-виховний комплекс „дошкільний навчальний заклад – початкова школа”:
шляхи забезпечення наступності**

У статті розглядаються особливості забезпечення наступності в роботі з дошкільнятами і молодшими школярами в умовах комплексу „дошкільний навчальний заклад – початкова школа”.

Автор виділяє такі особливості забезпечення наступності: полегшується процес адаптації дітей до умов шкільного життя, формується позитивне ставлення дитини до школи, сприяє формуванню досвіду колективної творчої діяльності, змінюється статус учня, створюються можливості для спільного використання приміщень, сприяє співпраці вихователів і учителів з батьками дітей, використовуються різні форми методичної роботи.

Ключові слова: *наступність, навчально-виховний комплекс „дошкільний навчальний заклад – початкова школа”.*

Постановка проблеми в загальному вигляді... Національна доктрина розвитку освіти в Україні як один із пріоритетних напрямків розвитку освіти визначає забезпечення наступності і безперервності освіти. Цьому на сьогодні в значній мірі сприяє обов'язковість підготовки дитини до школи, яка може здійснюватися різними шляхами: 1) через систему дошкільної освіти; 2) через організацію занять з дітьми, які не охоплені суспільним дошкільним вихованням, у недільних школах або впродовж місяця заздалегідь до початку навчального року.

Формулювання цілей статті... *Мета нашої статті* – показати особливості забезпечення наступності у навчально-виховній роботі з дошкільниками і молодшими школярами в умовах комплексу „дошкільний навчальний заклад – початкова школа”, який є характерним для малочисельних сільських населених пунктів.

Виклад основного матеріалу... Під поняттям наступності у роботі дошкільної і початкової ланки системи освіти ми розуміємо таку систему роботи, яка спрямована на підготовку дитини до умов шкільного навчання та врахування того рівня її розвитку, з яким вона прийшла до школи, опора на нього.

В умовах комплексу „дошкільний навчальний заклад – початкова школа” полегшується процес адаптації дітей до умов шкільного життя. Діти мають можливість отримати належну психологічну підготовку до школи, спокійно, без страху перед невідомим сісти за шкільну парту. Дотримання принципу наступності значно полегшує адаптацію дитини до виконання нової ролі – школяра. В.О.Сухомлинський вказував, що „школа не повинна вносити різкий перелом у життя дітей. Нехай, ставши учнем, дитина продовжує робити сьогодні те, що вона робила вчора. Нехай нове з'являється в її житті поступово і не приголомшує зливою вражень” [8, с.96].

Зі вступом дитини до школи перебудовується весь хід її життя. „Перехід від дошкільного дитинства до шкільного, – пише Л.І. Божович, – характеризується вирішальною зміною місця дитини в системі доступних їй соціальних взаємин і всього її способу життя” [1, с.209]. Основні зміни відбуваються у внутрішній позиції школяра, яка зв'язана з наявністю певного ступеня готовності до шкільного життя.

Психологічна готовність до школи – це комплексна характеристика дитини, яка включає ті психологічні якості, які найбільше необхідні для нормального входження її у шкільне життя. Основними компонентами психологічної готовності є мотиваційна, емоційно-вольова, розумова і соціальна готовність, а також готовність до взаємодії з ровесниками та учителем.

Мотиваційна готовність до школи – це готовність до нової соціальної позиції, показником якої може бути внутрішня позиція школяра, „яка з'являється у дитини на кінець дошкільного віку і являє собою систему потреб, пов'язаних з учінням як з новою, серйозною, справжньою, суспільно значущою діяльністю, що втілює в собі новий. Серйозний, справжній, суспільно значущий і, отже, доросліший спосіб життя” [4, с.24].

Наявність внутрішньої позиції школяра виявляється в позитивному ставленні до змісту і форм занять у школі, до шкільного типу взаємин з дорослими, що є найважливішою передумовою благополучного входження дитини у навчальну діяльність.

В умовах комплексу „дошкільний навчальний заклад – початкова школа” можливостей для формування позитивного ставлення дітей до школи значно більше, ніж у випадку, коли діти

відвідують тільки дитячий садок або не були охоплені суспільним дошкільним вихованням. Вихователь, спостерігаючи за діяльністю дітей у дошкільній групі, має можливість виявити, як часто діти цікавляться школою, граються у школу, ставлять питання, пов'язані зі шкільною темою.

У комплексі „дошкільний навчальний заклад – початкова школа” дошкільнята мають можливість безпосередньо бачити, що роблять молодші школярі в школі, в процесі спілкування з ними дізнатися про відмінності шкільного навчання від дошкільного. Прийшовши в перший клас, мотиви учіння дітей формуються в процесі навчальної діяльності. Завдання вчителя – підтримати бажання дитини вчитися.

Організація навчально-виховного процесу в умовах комплексу „дошкільний навчальний заклад – початкова школа” сприяє формуванню досвіду колективної творчої діяльності. Діти займаються в оточенні своїх ровесників. „Це створює можливості, – вказувала А.П.Усова, – для активного впливу дітей один на одного, і якщо ці можливості правильно використати, то дорослий, що навчає дітей, набуває серйозної підтримки своїм зусиллям: ефект виходить значно більший, ніж тоді, коли дорослий працює з однією дитиною” [9, с.41].

Старші дошкільники разом з учнями початкових класів беруть участь у концертах, підготовці і проведенні свят, у виставах лялькового театру, спортивних змаганнях, виготовляють матеріали до занять, до дня народження, разом доглядають за клумбами, готують вироби на виставку дитячої творчості. Зближенню дітей сприяє і організація їх спільної ігрової діяльності. Найбільш популярними серед дошкільників і молодших школярів є колективні рухливі ігри, які сприяють формуванню товариськості, взаємодопомоги, вміння підпорядковувати свої дії загальним правилам гри. Формуванню доброзичливих взаємин між дітьми сприяють ігри-драматизації. Підготовка костюмів, масок, декорацій зближує дітей дошкільних груп і учнів початкових класів.

Ще Я.А.Коменський позитивно відзивався про співпрацю дітей різного віку. „Якби навіть і були батьки, які б могли присвятити себе вихованню своїх дітей, то все-таки доцільніше навчати юнацтво спільно в більш значному об'єднанні, бо більше виходить користі і задоволення, коли робота одних є прикладом і спонукою для інших. Адже цілком природно робити те, що на наших очах роблять інші, і йти туди, куди йдуть інші, йти за тими, хто попереду і випереджати тих, хто йде за нами” [2, с.85].

Частотність проведення спільних ігор – 1-2 рази на тиждень. Атрибути для проведення творчих ігор можуть виготовляти дошкільники і молодші школярі.

Діти дошкільних груп займаються і в другій половині дня, що створює реальні можливості для функціонування різновікової групи продовженого дня, що включає і учнів початкових класів. Процес виховання в таких умовах характеризується більшою насиченістю.

Організація навчальної роботи з учнями у другій половині дня створює реальні можливості для врахування їх індивідуальних особливостей, надання допомоги у підготовці домашніх завдань, оскільки батьки дітей зайняті веденням власного підсобного господарства, що скорочує обсяг їхнього вільного часу.

Взаємовідносини дітей в умовах комплексу стають значно різноманітними, багатшими. В.О.Сухомлинський писав: „Виховна сила колективу великою мірою залежить від багатства і різноманітності стосунків між особистостями, які стоять на різних ступенях розвитку, тобто між вихованцями різного віку. Це стосунки ідейно-виховні, інтелектуальні, навчально-трудова, самодіяльно-творчі, ігрові. Колектив впливає на особистість у процесі такої діяльності, коли старший передає молодшому свої ідейні переконання, знання, трудовий досвід, творчі вміння” [7, с.165].

В умовах комплексу „дошкільний навчальний заклад – початкова школа” про дошкільників турбуються і учні початкових класів, вчать їх правильній поведінці, таким чином відбувається передача соціального досвіду від старших молодшим, і разом з тим вони розвивають у своєму характері такі якості, як турботливість, ніжність, доброта, взаємодопомога.

У різновіковому колективі комплексу докорінно змінюється статус учня початкових класів, який виступає не тільки як об'єкт виховного впливу, але і як суб'єкт виховання у відношенні до дошкільників. Дошкільнята намагаються у всьому бути такими, як старші діти, які служать взірцем для близьких за віком дітей. Наявність у такому закладі двох підсистем – дошкільної і шкільної – сприяє посиленню різноманітних стосунків між дошкільнятами і школярами.

Результати спостережень за дошкільниками, які виховувалися у навчально-виховних комплексах „дошкільний навчальний заклад – початкова школа” дають підстави стверджувати, що вони більше розвинуті у фізичному і інтелектуальному відношенні, краще підготовлені до школи.

Навчально-виховний комплекс „дошкільний навчальний заклад – початкова школа” створює можливості для використання навчальних приміщень, інвентаря. Фізкультурний майданчик або

спортивний зал (кімната), шкільна майстерня або кімната трудового навчання, ігрова кімната, пришкільна навчально-дослідна ділянка є спільними для дошкільнят та учнів початкових класів. У звичайній малочисельній початковій школі їдальня, як правило, відсутня. В умовах комплексу використовується спільна їдальня для дітей дошкільного та молодшого шкільного віку.

Забезпеченню наступності у роботі дошкільників і молодших школярів в умовах комплексу „дошкільний навчальний заклад – початкова школа” сприяє співпраця вихователів і вчителів з батьками дітей. У ході проведення батьківських зборів потрібно ознайомити їх з тими вимогами, які містить Базовий компонент дошкільної освіти і Державний стандарт початкової загальної освіти щодо розвитку, вихованості та навченості дошкільника і молодшого школяра.

Провідним видом діяльності у дошкільному віці є ігрова діяльність. У першому класі вчителю необхідно використати ті надбання, які дитина здобула в дошкільному віці. „Маємо створити в початковій школі такі умови, – підкреслює О.Я Савченко, – щоб ті якості, уміння, здобутки дошкільця, формування яких ще не завершилося на рівні дошкільного віку, могли б повноцінно розвиватися в початковій школі й водночас сприяли формуванню пріоритетної, провідної діяльності, новоутворення цього віку – навчальної діяльності” [6, с.5].

З метою забезпечення наступності у вивченні навчального матеріалу учителям початкових класів потрібно знати, з якими знаннями знайомлять дошкільнят старшої групи. Тому доцільно співставити програму початкової школи і дошкільного закладу. Наведемо окремі приклади.

Математика

Старша група	1-ий клас
1. Уміння орієнтуватися на місцевості. Розуміння відношення між предметами за величиною.	Розуміння змісту слів: кожний, всі, решта, останній, будь-який тощо. Порівняння предметів за розмірами (більший, менший; довший, коротший, однакової довжини; ширший, вужчий, однакової ширини; товщий, тонший, однакової товщини; вищий, нижчий, однакової висоти). Розміщення предметів у просторі (над, під, на, за, поруч, зверху, знизу, між, зліва, справа, поза, усередині, навколо). Визначення просторового розміщення предметів від самого себе, відносно іншого Розміщення предметів на площині (на столі, на парті, у зошиті).
2. Лічба у межах 10. Розуміння відношення між суміжними числами.	Знати назви і послідовність чисел від 1 до 20, вміти лічити числа, які по-різному розташовані. Вміти читати, записувати і порівнювати числа в межах 20, називати попереднє і наступне числа до будь-якого у межах 20.
3. Визначення форми предмета в цілому і його частин за допомогою геометричних фігур.	Розпізнавати та називати прості геометричні фігури (пряма, ламана, крива, промінь, відрізок, круг, трикутник, квадрат, чотирикутник, п'яти – шестикутник).

Мовленнєве спілкування

Старша група	1-ий клас
Удосконалювати вимову всіх звуків рідної мови. Розвивати фонематичний слух, інтонаційну виразність мови. Визначати кількість слів у реченні, складати речення з відповідними словами. Ознайомити дітей з складом (дво-трискладові слова), з голосними та приголосними звуками; вчити визначати їх за допомогою схем та фішок.	Звуки мовлення у зіставленні з немовними звуками. Смыслорозрізнавальна роль звуків. Уміння виділити окремі звуки слова. Уміння зливати звуки для утворення складів різної структури. Ознайомлення з голосними і приголосними, дзвінками і глухими, твердими і м'якими звуками. Уміння правильно відтворити ланцюжок звуків у почутому слові. Ознайомлення з артикуляційними органами, спостереження за їх роботою під час вимовляння різних звуків. Поділ слова на склади. Уміння розрізняти

	одно-дво-трискладові слова. Наголос у слові. Уміння повторити слово за учителем, щоб було чітко чути склад під наголосом. Позначення звуків буквами.
--	--

Методичний аспект наступності у комплексі „дошкільний навчальний заклад – початкова школа” реалізується через взаємовідвідування вихователями і вчителями занять у старшій дошкільній групі та уроків у першому класі з наступним спільним обговоренням, проведення педагогічних рад, зокрема „Спільна робота комплексу „дошкільний навчальний заклад – початкова школа” і батьків з питань підготовки дитини до школи”, „Педагогічні умови формування у дошкільників та молодших школярів позитивного ставлення до школи”, „Психолого-педагогічні аспекти готовності дошкільників до навчання в школі”, „Наступність та перспективність довілля та початкової ланки освіти”, „Забезпечення психологічної та фізіологічної готовності дітей до шкільного навчання”; спільне проведення методичних об'єднань вихователів дошкільних груп та вчителів початкових класів, зокрема: „Наступність і перспективність у розвитку зв'язного мовлення в дошкільних групах і початкових класах”, „Індивідуальні та групові форми роботи на заняттях у дошкільних групах та уроках у початкових класах”, „Забезпечення наступності і перспективності у використанні форм, методів навчання та виховання у роботі вихователів старших груп та вчителів початкових класів”; круглих столів для вихователів дошкільних закладів та вчителів початкових класів з питань вивчення індивідуальних особливостей дошкільників, забезпечення наступності в реалізації програмних вимог з навчання в старшій групі та першому класі; лекторій для батьків майбутніх першокласників „Турбота про фізичне здоров'я дітей”, „Психологічні особливості дітей шестирічного віку”, „Сьогодні – дошкільник, завтра – школяр”; групові консультації для батьків: „Допомога школяреві в організації навчального дня”, „Розвивальні ігри для майбутніх школярів”, „Розвиток творчої уяви дитини”; батьківські збори „Ваша дитина готується до школи” та ін.

Висновки. Таким чином, в умовах комплексу „дошкільний навчальний заклад – початкова школа” відкривають великі можливості для забезпечення наступності в роботі з дошкільниками і молодшими школярами. Знання та врахування цих особливостей вихователями дошкільних закладів та вчителями початкових класів у практичній роботі сприятиме підвищенню ефективності навчально-виховного процесу з молодшими школярами.

Список використаних джерел та літератури:

1. Божович Л. И. Личность и ее формирование в детском возрасте / Л. И. Божович. – М. : Просвещение, 1968. – С. 209.
2. Коменський Я. А. Велика дидактика / Я. А. Коменський. – К. : Радянська школа, 1940. – С.85
3. Малайко. Програма виховання дітей дошкільного віку / Науково-дослідний інститут педагогіки України. – К., 1991. – С. 110, 127–128.
4. Нежнова Т. А. Формирование новой внутренней позиции / Т. А. Нежнова // Особенности психического развития детей 6-7-летнего возраста. – М. : Педагогика, 1988. – С. 24.
5. Програми для середньої загальноосвітньої школи. 1–4 класи. – К. : Початкова школа, 2006. – 432 с.
6. Савченко О. Я. Наступність і перспектива в роботі двох перших ланок освіти / О. Я. Савченко // Дошкільне виховання. – 2000. – № 11. – С. 4–5.
7. Сухомлинський В. О. Проблеми виховання всебічно розвинутої особистості / В. О. Сухомлинський // Вибр. тв. : в 5 т. – К. : Радянська школа, 1977. – Т. 1. – С. 53–206.
8. Сухомлинський В. О. Серце відаю дітям / В. О. Сухомлинський // Вибр. твори : в 5-ти т. – К. : Радянська школа, 1977. – Т. 3. – С. 5–279.
9. Усова А. П. Обучение в детском саду / А. П. Усова. – М., 1981. – С.41.

Анотація

З.М.Онышкив

Учебно-воспитательный комплекс „дошкольное учебное учреждение – начальная школа”: пути обеспечения преемственности

В статье рассматриваются особенности обеспечения преемственности в работе с дошкольниками и младшими школьниками в условия комплекса „дошкольное учебное учреждение – начальная школа”.

Автор выделяет такие особенности обеспечения преемственности: улучшается процесс адаптации детей к условиям школьной жизни, формируется положительное отношение ребенка к школе, содействует формированию опыта коллективной творческой деятельности, изменяется статус ученика, создаются возможности для общего использования помещений, содействует сотрудничеству воспитателей и учителей с родителями детей, используются разные формы методической работы.

Ключевые слова: преемственность, учебно-воспитательный комплекс „дошкольное учебное учреждение – начальная школа”.

Summary

Z.M.Onyshkiv

„Pre-School – Junior School” Educational Complex: Ways of Ensuring Continuity

The article dwells upon the possibilities for continuity between preschool education and junior level classes in the integrated framework of „preschool educational establishments–junior school”.

The author singles out the following peculiarities of providing the continuity between the two levels of education: making the adjustment process of pupils to the school life easier, the formation of positive attitude of children toward school, the formation of the experience of creative work in a group, the functioning of multiage after school groups, the change of junior school pupil status, the use of common classrooms, the cooperation of educators and teachers with parents, and the use of various forms of methodical work.

Key words: *the continuity, integrated framework of „preschool educational establishments – junior school”.*

Дата надходження статті:

„29” серпня 2011 р.

УДК 378.83.3

Л.І.ОРЄХОВА,

кандидат педагогічних наук, доцент
(м.Одеса)

Традиції та новаторство педагогічної системи В.Сухомлинського у професійній підготовці педагогів

У статті доведено, що провідною ланкою системи освіти та виховання є професійна підготовка педагогічних кадрів на рівні кращих вітчизняних і світових надбань. Розширення функцій учителя в сучасному суспільстві, його ролі та призначення, ускладнення освітніх завдань, змісту та технологій підготовки педагогів, зумовлюють підвищення вимог до особистості вчителя. Тільки на основі синтезу сучасних досягнень педагогічної теорії і практики, переосмислення досвіду минулого, зокрема, педагогічної спадщини В.О.Сухомлинського, можна створити провідні засади нової концепції педагогічної освіти.

Ключові слова: *професійна підготовка, особистість учителя, педагогічна система, творча спадщина.*

Постановка проблеми в загальному вигляді... Провідною ланкою системи освіти та виховання є професійна підготовка педагогічних кадрів на рівні кращих вітчизняних і світових надбань. Розширення функцій учителя в сучасному суспільстві, його ролі та призначення, ускладнення освітніх завдань, змісту та технологій підготовки педагогів, зумовлюють підвищення вимог до особистості вчителя. Сучасна суспільна педагогічна думка дійшла висновку, що вчитель, зорієнтований своєю працею у майбутнє, – це справжня особистість, головними рисами якої є духовність, майстерність, здоров'я. Тільки на основі синтезу сучасних досягнень педагогічної теорії і практики, переосмислення досвіду минулого, можна створити провідні засади нової концепції педагогічної діяльності й педагогічної освіти.

Багато сучасних учених зосередило свою увагу на педагогічній скарбниці вітчизняної та зарубіжної наукової думки, саме там шукаючи відповіді на актуальні питання сучасності, зокрема на порозі XIX–XX століть, коли вітчизняна педагогічна теорія і практика набула надзвичайного злету, глибини та масштабності. Тому метою нашого дослідження є виявлення плідних і конструктивних ідей навчання і виховання майбутнього вчителя XX століття з огляду на реалії сьогодення, що можуть бути використаними з метою відтворення цілісності, єдності, духовності соціокультурного простору, в якому живе, виховується і творить сучасний учитель. Дослідники аналізують персоналії з нових позицій та потреб педагогічної науки, переосмислюють їхню творчість, інтерпретують авторські ідеї відповідно до актуальних питань сучасності. Історики педагогіки розглядають педагогічні персоналії системно, в сукупності особистісних, історичних, загальносоціальних та внутрішньонаукових зв'язків.

Особливе місце серед досліджень педагогічних персоналій посідають праці, присвячені вивченню окремих складових педагогічної системи Василя Сухомлинського, вона є постійним об'єктом уваги науковців не тільки в Україні, а й за кордоном.

Аналіз досліджень і публікацій... Загальнотеоретичні положення, визначення особливостей функціонування та структури педагогічних систем вивчали Г.Александров, К.Баханов, В.Беспалько, Н.Кузьміна, Л.Новикова та ін. Аналізу складових педагогічної системи В.Сухомлинського, виділенню етапів їх становлення й розвитку присвятили свої праці М.Богуславський, Б.Кваша, В.Кузь, М.Мухін, В.Риндак, А.Розенберг, О.Сухомлинська.